

УДК 343

Тимчук О.Л.¹, Авраменко М.Д.²

¹ канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-111 НУ «Запорізька політехніка»

БЛОКУВАННЯ ЧОРНОГО МОРЯ З ТОЧКИ ЗОРУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Загальна площа українських морських територій становить 137 тис. км². Ця територія охоплює територіальне море та виключні морські економічні зони в Чорному та Азовському морях, а також територіальне море України в Керченській протоці. Необхідно зазначити, що Чорне море не підпадає під юрисдикцію конкретної держави чи групи держав.

Згідно з положеннями Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 р., це море є відкритим для міжнародного судноплавства. Регулювання мореплавства у Чорному морі також відбувається згідно з положеннями Конвенції про режим проток 1936 р., відомої як Конвенція Монтре. Згідно з цією конвенцією, контроль за Чорноморськими протоками здійснює Туреччина.

Протиправні дії Росії проти України, починаючи з 20 лютого 2014 р. – початку тимчасової окупації Криму, яка розглядається як акт агресії відповідно до загального міжнародного права та як міжнародний збройний конфлікт згідно з міжнародним гуманітарним правом. З 2014 р., Україна втратила повний контроль над своїми морськими територіями в Азовському морі та значною частиною своєї зони в Чорному морі. Крім того, з того часу Росія встановила абсолютний контроль над Керченською протокою. Внаслідок повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р., Україна втратила будь-який контроль над своїм морським простором.

28 лютого 2022 р. Туреччина припинила прохід суден через Босфор та Дарданелли згідно з умовами Конвенції Монтре, яка прямо регулює судноплавство у Чорноморських протоках та, опосередковано, військове судноплавство у Чорному морі. Згідно з Конвенцією Монтре, держава, яка фактично і юридично контролює чорноморські протоки, має право скористатися ст. 19 цього міжнародного договору. Ця стаття передбачає, зокрема, що за умов війни, коли Туреччина не вступає в бойові дії, військові кораблі ворогуючих сторін не можуть проходити через протоки.

Також в ніч на 19 липня 2023 р. Росія здійснила терористичні атаки на українську портову інфраструктуру, після чого в той же день вона заявила про односторонній вихід з «зернової угоди», водночас погрожуючи повністю заблокувати судноплавство в Чорному морі. Згідно з міжнародним правом, блокада портів та узбережжя іншої держави за допомогою збройних сил, напади на морські сили та морські флоти інших держав вважаються незаконними та розглядаються як акти агресії. У свою чергу, агресивна війна є злочином проти міжнародного миру, як визначено Генеральною Асамблеєю ООН.

Крім того, відповідно до норм міжнародного гуманітарного права, сторона, що бере участь у війні, має зобов'язання повідомляти про розміщення морських мін та реєструвати місця їх встановлення. Російська Федерація розміщує свої міни у будь-яких місцях без повідомлення та реєстрації їх розташування, що становить порушення цих норм. Деякі міни, встановлені РФ, перебувають у вільному плаванні, що створює загрозу не лише населенню України та суднам, які

направляються до українських портів, а й всьому Чорноморському регіону. Російські міни вже були виявлені у територіальних водах Румунії та Болгарії. Крім того, були зареєстровані російські міни у Босфорі, що змусило Туреччину тимчасово призупинити міжнародне судноплавство через протоку.

Таким чином, держава-терорист Росія порушила міжнародне право перешкоджаючи цивільному судноплавству в Чорному морі та створюючи загрозу для всіх суден в його акваторії й місцевого населення прибережних зон країн Чорноморського басейну. Таке нахабне нехтування міжнародним морським правом безумовно знайде свою відповідь у рішеннях міжнародного трибуналу і саме тому фіксування таких фактів є однією з основних задач міжнародних та українських спостерігачів. Проте невідомо, скільки років знадобиться для дипломатичного врегулювання такої ситуації, в якій держава-агресор не може бути покарана шляхом міжнародного засудження та покладання на неї відповідних зобов'язань, оскільки Росія не визнає ні міжнародного, ні будь-якого іншого права, окрім «права сильного». Поки міжнародне співтовариство шукає шляхи накладення відповідних санкцій на дії Росії, важливо продовжувати підтримувати тиск на неї та активно виступати за збереження міжнародного порядку і безпеки в регіоні Чорного моря з метою забезпечення безпеки цивільного судноплавства.